

پیشگفتار

اثر حاضر، مطالعه تطبیقی حقوق اداری انگلستان، امریکا، فرانسه و آلمان است. در این کتاب سعی شده است چشم‌انداز کم‌وبیش روشنی از مبانی، مفاهیم، اصول، ارکان، ساختارها، نهادها و قواعد حاکم بر حقوق اداری این کشورها در مقایسه با یکدیگر، و براساس عناوین و سرفصلهایی که در حقوق اداری کشورهای مزبور مطالعه می‌شود، ارائه گردد. چگونگی تنظیم سرفصلها و موضوعات مورد مطالعه در هر یک از این نظامها مخصوص به همان نظام است؛ بنابراین تدوین چهارچوبی که ضمن جامعیت، امکان مقایسه نهادهای حقوقی متناظر را برای خواننده فراهم کند، کار مشکلی است.

چرا حقوق دانان عمومی در ایران باید حقوق اداری سایر کشورها را مطالعه کنند؟ ساده‌ترین پاسخ به این پرسش در ارزش مطالعات تطبیقی نهفته است. حقوق دان ایرانی می‌تواند با راه‌حلهای تجربه شده در سایر نظامهای حقوقی، برای حل مسئله‌هایی که اینک در نظام حقوقی خود با آنها روبه‌روست، بدون نیاز به تلاش ذهنی فرساینده یا سعی و خطای پرهزینه، آشنا شود. بدین ترتیب، همان‌گونه که مطالعه تطبیقی در سایر رشته‌های حقوق ارزشمند و راهگشا است، در حقوق اداری نیز افقهای جدیدی را پیش روی ما قرار می‌دهد و از درون‌گرایی، تأخر و درخودتندگی نظام حقوقی، پیشگیری می‌کند. به‌علاوه به نظر می‌رسد که ارزش و ضرورت مطالعات تطبیقی در حقوق عمومی به مراتب بیشتر از سایر رشته‌های حقوق است، زیرا تحولات اجتماعی بیشترین تأثیر خود را بر روابط میان دولت و شهروندان بر جا گذاشته‌اند. بدین ترتیب برون‌گرایی و پویایی حقوق عمومی برای پاسخگویی به نیازهای جدید و شرایط محیطی پیوسته در حال تحول، اجتناب‌ناپذیر است.

کتاب پیش روی شما در هفت بخش تنظیم شده است. بخش اول با عنوان «بنیانهای مطالعه تطبیقی»، ابتدا به بیان زمینه‌های مشترک مفهومی و تاریخی حقوق اداری، تفاوت‌های اولیه و تمایزات بنیادین در حقوق اداری این چهار کشور می‌پردازد که شناخت آنها در آغاز مطالعه تطبیقی ضروری به نظر می‌رسد؛ سپس ماهیت و قلمرو حقوق اداری و تحولات تاریخی آن در هر یک از کشورهای مزبور بررسی می‌شود. در بخش دوم با عنوان «حقوق و اداره» ابتدا ایده حکومت قانون به‌عنوان بنیان حقوق اداری و آن‌گاه منابع حقوق اداری بررسی خواهد شد. در بخش سوم «سازمانهای اداری» و در بخش چهارم «اعمال و آیینهای اداری» بررسی و مطالعه می‌شود. بخش پنجم به مطالعه «قراردادهای عمومی» اختصاص یافته است. در بخش ششم به موضوع «بازنگری قضایی» خواهیم پرداخت و چگونگی حمایت از شهروندان در مقابل اداره بررسی خواهد شد. در بخش هفتم «مسئولیت مدنی اداره» مورد بحث قرار می‌گیرد.

در پایان بر خود واجب می‌دانم از اساتید دانشمند و بزرگواری که ذخیره‌های ارزشمند حقوق عمومی ایران هستند و در مکتب آنان افتخار شاگردی داشته‌ام و به نوعی در تدوین این کتاب مدیون آنان‌ام به‌ویژه استاد بزرگواریم دکتر اردشیر امیرارجمند، صمیمانه تشکر کنم و برایشان آرزوی موفقیت و شادکامی داشته باشم. همچنین از پروفیسور گوردون آنتونی، استاد حقوق اداری دانشگاه بلفاست و عضو گروه اروپایی حقوق عمومی، به سبب راهنماییهای ارزشمندش برای تدوین و دفاع از تز خود در زمینه «مطالعه تطبیقی بازنگری قضایی در ایران و اروپا» جهت دریافت دیپلم آکادمی سازمان اروپایی حقوق عمومی، که به شکل‌گیری هسته‌های اولیه این اثر منجر شد، صمیمانه تشکر می‌کنم. از دوستان عزیز و همکاران حقوق دان خود به دلیل الطافی که مبذول داشته‌اند و همچنین از دانشجویانی که فرصت ارائه مطالب و گفتگو در کلاسهای درس حقوق اداری در زمینه برخی از موضوعات این کتاب را صبورانه فراهم آوردند سپاسگزارم. از مسئولان محترم سازمان «سمت»، به‌ویژه آقای دکتر باقر انصاری به سبب فرصتی که در اختیار این جانب قرار دادند و

سرکار خانم شجاعی به دلیل همکاری اثربخشی که داشتند، کمال تشکر را دارم. همچنین از ویراستاران محترم کتاب، سرکار خانم مشایخی و سرکار خانم ربّانی، نیز سپاسگزارم.